

Referanser: KM 4/11, KR 70/13, KR 18/17, 49/17, BM 21/14, BM 35/17

Arkivsak: 20/04705-1

Særskilte prekenter 2021-2022

Sammendrag

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) skal etter gjeldende gudstjenesteordning foreslå for Kirkerådet seks særskilte prekenter for hvert kirkeår. Disse sendes til Bispemøtet for uttalelse før endelig vedtak gjøres av Kirkerådet. Vedtak om nye særskilte tekster ligger for øyeblikket etter tidsskjema, blant annet som følge av usikkerhet rundt ordningen med særskilte prekenter. Et vedtak om særskilte prekenter nå vil derfor få begrenset nedslag.

I forrige runde med vedtak om særskilte prekenter, som var i 2017, foreslo Kirkerådet at NFG skulle gjøre en vurdering av ordningen med særskilte prekenter i lys av ny gudstjenesteordning. Bispemøtet sluttet seg til dette forslaget, og ønsket å ta initiativ til en konsultasjon om spørsmålet. NFG vedtok før siste behandling i Kirkerådet å foreslå at ordningen ble videreført, men at det ville være naturlig å se saken i sammenheng med den fremtidige kirkemøtesaken Justeringer av Tekstbok for Den norske kirke. Saken om justering av tekstboken er i ettertid stilt i bero inntil videre. Det er derfor naturlig å gjøre en ny vurdering av spørsmålet.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar følgende særskilte prekenter for kirkeåret 2021-2022:

Såmannssøndagen – 13. februar 2022: 5 Mos 6,1-9 *Hør, Israel*

3. søndag i fastetiden – 20. mars 2022: 2 Kor 12,7-10 *En torn i kroppen*

2. søndag i treenighetstiden – 19. juni 2022: Esek 36,25-29a *Renselse og et nytt hjerte*

10. søndag i treenighetstiden – 14. august 2022: 1 Mos 33,1-11 *Jakobs møte med Esau*

Vingårdssøndag / 14. søndag i treenighetstiden – 11. september 2022: Fil 3,7-14 *Vinning og tap*

23. søndag i treenighetstiden – 13. november 2022: 1 Tess 4,13-18 *Hva som skjer med dem som er sovnet inn*

2. Saken sendes Bispemøtet til uttalelse. Kirkerådet ber om at Bispemøtet oppgir alternative forslag til tekster dersom noen av de vedtatte tekstene blir strøket.
3. Kirkerådet har merket seg NFGs drøfting av ordningen med særskilte prekentelekter i lys av at sak om revidering av Tekstbok for Den norske kirke er utsatt på ubestemt tid. Kirkerådet ber på denne bakgrunn NFG om ta initiativ overfor Bispemøtet til en konsultasjon som drøfter de praktiske og prinsipielle sidene ved ordningen.
4. Kirkerådet ber om å få forslag til særskilte tekster for kirkeåret 2022-2023 og 2023-2024 til rådets møte i mars.

Saksorientering

Bakgrunn

Etter gjeldende gudstjenesteordning skal Kirkerådet vedta seks særskilte prekenteekster for hvert kirkeår, etter forslag fra Nemnd for gudstjenesteliv (NFG). Disse sendes til Bispemøtet for uttalelse før endelig vedtak gjøres av Kirkerådet.

Opprettelse og videreføring av ordningen

Den norske kirke har siden høymesseordningen fra 1977 ble tatt i bruk hatt en ordning med alternative prekenteekster på et visst antall søn- og helligdager i løpet av året. Denne ordningen ble til i forbindelse med innføring av gammeltestamentlige tekster i tekstrekkeene. Tidligere hadde man kun lest epistelen og evangeliet. Samtidig ble antall tekstrekker redusert fra tre til to, men man fikk samtidig en gruppe tilleggstekster for den enkelte søndag. Hensikten med de alternative prekenteekstene var å åpne for en større bredde i tilfanget av prekenteekster, og ikke minst muligheten for å preke over gammeltestamentlige tekster. Fra kirkeåret 1978 og fremover ble det innført 12 alternative prekenteekster, som med få unntak var den gammeltestamentlige teksten eller epistelteksten. Dette skjedde hvert år ved kongelig resolusjon, inntil myndigheten i 1990 ble delegert til Kirkemøtet. Kirkerådet fikk delegert myndigheten videre fra 2000.

Gudstjenestereformen 2011 har en annen tenkning knyttet til tekstlesningene enn den tidligere ordningen. Inspirert av økumeniske forbilder og en annen type dramaturgisk tenkning, har det vært en målsetting å skape en stigning i tekstlesningsdelen som understreker evangelieteksten som den mest sentrale. Flere virkemidler er brukt for å understreke denne målsettingen:

- a) Menigheten sitter under de to første tekstene, men reiser seg under lesningen av evangeliet;
- b) hallelujaverset er flyttet tilbake fra begynnelsen av tekstlesningsdelen til å omkranset evangeliet og
- c) det understrekes at det alltid skal lyde en tekst fra et av evangeliene i hovedgudstjenesten.

Til sammen gir dette ord-delen i dagens hovedgudstjeneste et nokså annerledes preg enn 1977-høymessens tekstlesningsdel.

Vekten på progresjon i tekstlesningene har også fått betydning for utvalget av tekster. Man har gått tilbake til systemet fra før 1977 med tre faste rekker i stedet for en gruppe tilleggstekster for hver søndag. I tillegg til disse tre rekkene har hver søndag dessuten en fortellingstekst. Rekken med fortellingstekster overlapper delvis de ordinære tekstrekkeene og er fordelt som følger: 27 fortellinger fra GT, 44 fra evangeliene og 7 fra NT for øvrig.

Dramaturgisk sett faller det naturlig i forlengelsen av dette at tekstene alltid leses i samme rekkefølge. Selve oppbyggingen av liturgien tilsier at evangeliet – som høydepunktet – leses til slutt. Man ønsket å markere et skille mellom tekstlesningene som sådan og prekenen som kommer i etterkant. Dette reflekteres i høringsforslaget til ny liturgi fra 2008. Her forutsettes det at tekstene alltid leses i samme rekkefølge, og det gis ingen indikasjoner om at en annen tekst skal anses å være prekenteekst. Under punkt 11 *Preken* sier rubrikken bare følgende: «Preken over en eller flere av dagens tekster.»

I den endelige behandlingen ble dette endret. Høringen la vekt på betydningen av å ha en bestemt prekentekest som skulle utlegges, og etterspurte ordningen med noen ganger å preke over en annen tekst enn evangeliet. Som en konsekvens ble dette reflektert i rubrikkene til punkt 12 *Evangelium* og punkt 13 *Preken* i hovedgudstjenesten. Kirkemøtebehandlingen videreførte tenkningen ved å vektlegge begrepet «prekentekest» som en selvstendig størrelse.

Som en konsekvens av dette står det nå i Alminnelige bestemmelser punkt 29: «*Prekenen holdes normalt over evangelieteksten eller en annen prekentekest som er fastsatt av Kirkerådet. Fortellingsteksten kan benyttes i stedet for den oppsatte prekentekest. I særskilte tilfeller kan liturgen velge en fritt valgt bibeltekst som prekentekest.*» Og i selve liturgien står det i rubrikken under punkt 13 *Preken*: «*Når første eller andre lesetekst er satt opp som prekentekest, kan denne teksten leses her.*» Kirkemøtet videreførte dermed den innarbeidede praksis med tilleggstekster og årlig fastlagte særskilte prekentekester, og innarbeidet dette i rubrikkene. I praksis ble det dermed også lagt opp til en fortsatt jevnlig rokering av tekstlesningene, om enn i en moderert form.

Utviklingen etter gudstjenestereformen

Allerede i 2012 drøftet NFG saken mer overordnet. Foranledningen var at Kirkerådets arbeidsutvalg ba NFG «om å drøfte bruk av særskilte preiketekstar i samband med at tekstar skal fastsetjast for kyrkjeåret 2014-2015» (KRAU 07/12).

I protokollen fra NFG-møtet heter det:

NFG ønsket en reduksjon av særskilte prekentekester ut fra hensynet til evangelietekstens særlig rolle i den nye gudstjenesteordningen og til at det nå igjen er tre nye tekstrekker. Samtidig er det viktig at prekentekester kan hentes fra GT og andre nytestamentlige tekster enn evangeliene.

I desember 2012 vedtok Kirkerådet (KR 55/12):

2. Kirkerådet ber om at behovet for særskilte prekentekester vurderes og fremmes som sak for Kirkerådet.

Sekretariatet utredet saken, og holdt blant annet en mindre konsultasjon med representanter for to av praktikumsinstitusjonene, samt noen av dem som hadde vært sentrale i den siste revisjonen av tekstrekkeene. NFG gjorde deretter følgende vedtak:

NFG foreslår at ordningen med særskilte prekentekester videreføres, i et mer begrenset omfang enn tidligere. Det foreslås en ordning med seks særskilte prekentekester, normalt tre tekster fra GT og tre tekster fra NT utenom evangeliene.» (NFG 19/13)

Saken ble behandlet av Kirkerådet i 2013 og rådet fattet følgende vedtak:

1. Kirkerådet vedtar at ordningen med *særskilte prekentekester* opprettholdes.
2. Antallet særskilte prekentekester i hvert kirkeår skal være seks.
3. I hovedsak er det kirkeårsdagens gammeltestamentlige lesning eller epistelen som brukes som særskilt prekentekest. Unntaksvis kan en bruke en evangelietekst som trenger en særlig fokusering.

4. De særskilte prekentekestene fastsettes hvert år av Kirkerådet etter forslag fra Nemnd for gudstjenesteliv og uttalelse fra Bispemøtet.

5. Vedtaket oversendes Bispemøtet for læremessig uttalelse. (KR 70/13)

Bispemøtet hadde saken til uttalelse og vedtok (BM 21/14):

1. Bispemøtet har ikke læremessige innvendinger mot forslaget til særskilte prekentekester for kirkeårene 2015-2016 og 2016-2017.

I 2017 kom spørsmålet om bruken av særskilte prekentekester opp på ny. I forbindelse med første gangs behandling av særskilte tekster for perioden 2019-2020 og 2020-2021 (KR 18/17), ble det lagt til et nytt punkt i Kirkerådets vedtak der NFG bes om å vurdere bruken av særskilte prekentekester i lys av gudstjenestereformen.

Saken ble deretter sendt Bispemøtet for uttalelse. Bispemøtet fattet følgende vedtak:

Bispemøtet vil understreke at valg av prekentekester har læremessig betydning for gudstjenestens forkynnelse. Som hovedregel bør evangelieteksten være prekentekest. Bispemøtet har behandlet det oversendte forslaget om særskilte prekentekester for 2019-2020 og 2020-2021, og vil uttale: (...)

4. Bispemøtet støtter Kirkerådets ønske om å igangsette og legge til rette for en evaluering og videre drøfting av ordningen med særskilte prekentekester som ikke er evangelietekster. En slik praktisk og prinsipiell drøfting av dette spørsmålet bør skje med involvering av både homiletisk og dogmatisk kompetanse. Bispemøtet vil ta initiativ til en konsultasjon om dette.

For øvrig tilrådte biskopene at i alt tre av tekstene fra Kirkerådets første vedtak ikke ble brukt.

Parallelt med Bispemøtets behandling fulgte NFG opp bestillingen fra Kirkerådets møte. Saken ble drøftet på ny, og det ble fattet følgende vedtak:

NFG har drøftet saken om særskilte prekentekester i lys av gudstjenestereformen. NFG anbefaler at ordningen fortsetter med 6 særskilte tekster for hvert kirkeår fram til saken om Justeringer av Tekstboken kommer opp på Kirkemøtet. (NFG 24/2017)

Saken ble så tatt opp til annen gangs behandling i Kirkerådet (KR 49/17), som fulgte Bispemøtets tilråding med hensyn til antall tekster. Det overordnede spørsmålet om videre bruk av særskilte prekentekester ble ikke berørt i vedtaket, men i sakspapiret til saken ble både Bispemøtets tilslutning til ønsket om å evaluere ordningen og NFGs vedtak adressert. Det ble videre nevnt at Kirkerådet var i gang med et arbeid med å innhente erfaringer med bruken av den nye tekstboken med tanke på en justering av denne, og at vedtak om særskilte prekentekester uttrykker at det er naturlig å se denne saken i sammenheng med den fremtidige kirkemøtesaken Justeringer av Tekstbok for Den norske kirke.

Etter 2017 har det ikke vært behandlet noen sak om særskilte prekentekester. Det har hovedsakelig vært knyttet til usikkerhet om det videre arbeid med revisjon av Tekstboken.

Arbeidet med tekstrevisjon er nå lagt på is inntil videre. For å kunne opprettholde progresjonen, ville det vært nødvendig å vedta et nytt forslag i starten av 2021 om tekster i kirkeåret 2021-2022. Det er nå for sent å få disse inn i almanakken. Et

vedtak om disse tekstene nå vil dermed få et mer begrenset nedslagsfelt, og vil potensielt kunne skape noe forvirring. En mulighet vil dermed være å la kirkeåret 2021-2022 stå uten særskilte tekster, og at Kirkerådet i mars eventuelt gjør vedtak om årene 2022-23 og fremover. Tekstene kan eventuelt også komme som et tillegg til ordinære tekster og kunngjøres på kirkens hjemmeside. Harald Kaasa Hammer, som har vært engasjert av Kirkerådet for å opparbeide tekster, er blitt pensjonist, og har ikke ønsket å videreføre engasjementet. For videre utarbeidelse av alternative tekster må det derfor finnes nye løsninger.

NFG drøftet saken på ny på sitt møte i oktober 2020. I lys av at arbeidet med tekstrevisjonen har stoppet opp, mener nemnda det kan være på tide å ta saken opp på ny, på et mer overordnet plan. NFG gjorde etter dette følgende vedtak:

NFG har drøftet ordningen med særskilte pretekster på ny i lys av at sak om revidering av Tekstbok for Den norske kirke er utsatt på ubestemt tid. Nemnda har merket seg Bispemøtets vedtak i BM 35/17, og slutter seg til ideen om en konsultasjon som drøfter de praktiske og prinsipielle sidene ved ordningen.

Det ligger dermed til rette for en felles konsultasjon med Bispemøtet omkring spørsmålsstillingen.

Vurdering

Som ovenstående fremstilling viser, kan det neppe herske tvil om at ordningen med særskilte pretekster er en del av nåværende gudstjenesteordning, og at det er en ordning som var villet av Kirkemøtet i 2011. Samtidig kan det sies at strukturen i gudstjenesteordningen legger opp til at evangelieteksten liturgisk sett alltid er gudstjenestens hovedtekst.

I etterkant av kirkemøtevedtakene oppsto det usikkerhet angående hvor mange tekster som skulle vedtas hvert år. Dette ble avgjort av Kirkerådet i 2013, da det ble vedtatt at det skulle være seks tekster i løpet av året, hovedsakelig hentet fra kirkeårsdagens gammeltestamentlige tekst eller episteltekst. I praksis har imidlertid Bispemøtet ikke alltid gitt sin tilslutning til tekstene som var valgt ut, slik at det i ettertid har vært flere år med færre enn seks alternative tekster. Kirkerådets prinsippvedtak ble dermed ikke oppfylt hvert år.

Videre viser saksbehandlingen, særlig fra 2017, at det er uro rundt selve ordningen med alternative pretekster. Både Kirkerådets bestilling til NFG og Bispemøtets kommentar til denne peker i retning av et ønske om at ordningen opphører. Dette er imidlertid ikke direkte uttrykt hverken av Kirkerådet eller Bispemøtet. Kirkerådet har ikke kommentert NFGs siste svar på rådets bestilling, og den mest naturlige tolkningen vil da være at rådet har tatt vedtaket fra NFG til etterretning.

Vurderingen er derfor at Kirkerådets vedtak fra 2013 er gjeldende inntil Kirkerådet eventuelt gjør et nytt prinsippvedtak. Når premisset om å gjøre en ny vurdering i lys av revisjon av tekstrekkene foreløpig er falt bort, er det imidlertid ikke unaturlig at det nå skjer en ny prinsipiell gjennomgang av ordningen.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Ordningen med særskilte pretekster har de siste årene gjort bruk av en ekstern konsulent for å balansere antall tekster år for år. Dersom en slik ordning fortsetter, for eksempel i regi av Bibelselskapet, vil kostnader knyttet til et slikt oppdrag påløpe.